

Designing a Model for Legislative Public Policies Promoting Sustainable Development Based on a Development Plan

Shahrokh Rezaeifar¹, Sanjar Selajgheh^{2*}, Samaneh Mehdizadeh Farsangi³

1. PhD Student in Public Administration, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

2. Assistant Professor, Department of Public Administration, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

3. Assistant Professor, Department of Public Administration, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 2025-02-23

Accepted: 2025-10-23

Extended Abstract

Introduction

Achieving sustainable development requires careful planning and effective implementation of public and legislative policies. In this context, the role of policies and laws is both vital and decisive. The need for this research arises from the challenges developing countries, particularly Iran, face in formulating and implementing public policies. While legislative policies play a crucial role in achieving sustainable development, their implementation is often inadequate, and due to regional and economic inequalities, the desired outcomes are not always realized.

Moreover, although various theories and models exist for policy analysis and evaluation, most are designed for developed societies and are less effective in developing countries, especially Iran. Therefore, the practical importance of this research is clear: the development plan, as a strategic document, defines the goals and direction of a country's development over a specific period. Public policies and legislation are essential for achieving these goals and must be aligned with the objectives of the development plan to facilitate their implementation. In other words, the

* Corresponding author, Email: sanjar1@iau.ac.ir

Copyright© 2025. TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

development plan outlines the general direction, while public policies and legislation provide the mechanisms for implementation.

Development planning is a key tool for achieving sustainable development objectives. Through careful planning, it is possible to ensure that economic, social, and environmental development progresses in a coordinated and balanced manner. For instance, urban development planning can promote green spaces, reduce air pollution, and provide equitable access to urban services. Similarly, rural development planning can help alleviate poverty, improve living standards, and protect natural resources. Sustainable development is vital for environmental preservation, social welfare, and long-term economic growth. Implementing sustainable development plans can help prevent environmental, social, and economic crises and secure a better future for generations to come.

Previous research reveals several significant gaps. One major gap is the limited attention given to the localization of policy models. Many existing theories and models of policy analysis are derived from developed industrial societies and are not well-suited to the specific conditions of developing countries like Iran. These models often fail to address local social and economic inequalities. Additionally, most studies focus on the overall economic and social impacts of policies and do not specifically examine the influence of legislative policies on sustainable development. Scholars have emphasized the need for comprehensive, localized analytical frameworks capable of assessing policy impacts on regional and local issues.

Consequently, it is essential to design tailored models for analyzing and evaluating legislative policies in the context of sustainable development, with attention to local solutions. By accurately evaluating these policies and their impacts, this research can assist policymakers in adopting strategies that reduce social and economic inequalities across regions and enhance national quality of life. Furthermore, this study can provide a framework for implementing legislative policies in alignment with sustainable development and social justice. Based on the above, the main research question is formulated as follows: What is the role of legislative public policies in promoting sustainable development based on the development plan, and how valid is the proposed model?

Methodology

In this study, to design and validate a model of the role of legislative public policies in sustainable development based on the development plan, the relevant codes and themes were first identified through a review of the Seventh Development Plan, principles related to sustainable development, and expert interviews. These codes and themes formed the basis of the proposed model. To assess the validity of the model, the factors

extracted from the content analysis were examined, and the applicability of the designed model was tested in the target population. Accordingly, the research is fundamental-applied in terms of purpose, employs a mixed-method approach (qualitative and quantitative) in terms of data collection, is cross-sectional in terms of data collection time, and survey-based in terms of research nature.

The qualitative population includes university professors, policy-making and legislative experts, members and representatives of parliamentary committees, the Parliament Research Center, policy-making experts in executive ministries, and experts from the Management and Planning Organization. A purposive sampling method was used to select 13 participants for the qualitative study. The quantitative population comprises all managers and deputies of government organizations and the Management and Planning Organization of Iran. The total population was 1,019 individuals, and the sample size for the quantitative (model validation) study was determined to be 247 participants according to Cohen's table. A two-stage cluster sampling method was employed: initially, 5 provincial centers were randomly selected from among Iran's 31 provincial centers, and subsequently, all deputies of government organizations and the Management and Planning Organization in each selected provincial center were included in the sample.

Research findings

After completing the steps of assigning initial codes to participants' utterances, assigning initial codes to extracted statements, merging initial codes to derive basic themes, categorizing basic themes into organizing themes, further grouping organizing themes into overarching themes, and finalizing the themes with participant feedback and researcher review, the final network of extracted themes is presented in Figure 1. The results indicate that the concepts extracted regarding the role model of legislative public policies in promoting sustainable development, based on the development plan, comprise 99 initial codes and 9 organizing themes.

In line with the assumptions of structural equation modeling, the results addressing this question are illustrated in Figures 1 and 2. As shown in Table 8, the organizing themes of "economic growth," "social security and support policies," "social health promotion," "integrated energy resources management," "enhancing the citizens' health system," "administrative system reform," "environmental protection," "education system improvement," and "sustainable urban development" collectively represent the role model of legislative public policies aligned with sustainable development according to the development plan. Among these, the theme "enhancing the citizens' health system" accounts for the largest contribution to the role model of legislative public policies in this context.

Specific conditions identified for effective policymaking include the organizational

capacity of the executive branch, managerial capacity, and individual capacities beyond the formal role. Additionally, the country's international, political, social, economic, and technological factors were recognized as general conditions facilitating the implementation of this strategy. The consequences of implementing effective policymaking were categorized into three domains: organizational, national, and stakeholder outcomes.

Conclusion

This study aimed to design and evaluate a model illustrating the role of public and legislative policies in promoting sustainable development based on the development plan. The results of the model analysis indicate that the final structure comprises nine key organizing themes that, through their interaction, explain sustainable development in the Iranian context: economic growth, social security and supportive policies, promotion of political and social health, integrated management of energy resources, enhancement of the citizens' health system, administrative system reform, environmental protection, improvement of the education system, and sustainable urban development. Among these themes, enhancement of the citizens' health system has the greatest influence on the model, highlighting the critical importance of welfare and quality of life in development policies. Nevertheless, the other themes also play essential roles as executive and environmental prerequisites, forming the foundation for the coordinated and sustainable realization of macro-level goals. The proposed model underscores that the ultimate objectives of public policies are to improve citizens' quality of life and increase overall welfare. Achieving sustainable development in Iran is thus a multidimensional process that requires balanced interaction and synergy among these nine themes. Based on the findings of the model, policy-making institutions can adopt several measures to enhance the effectiveness of their policies.

Keywords: accreditation, public policy, legislative policies, sustainable development, and development plan

طراحی مدل خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

شاهرخ رضایی فر^۱، سنجر سلاجقه^{۲*}، سمانه مهدیزاده فرسنگی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۲. دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۳. استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۱

دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر، طراحی مدل خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه است. پژوهش دارای رویکردی ترکیبی است. ابزار گردآوری اطلاعات مراجعه به اسناد، مصاحبه و پرسشنامه است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل استادان دانشگاه، صاحب‌نظران خط‌مشی‌گذاری و قانون‌گذاری، نمایندگان ادوار و اعضای کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، متخصصان خط‌مشی‌گذاری در ستاد وزارتخانه‌های قوه مجریه و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است. حجم نمونه ۱۳ نفر است که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند؛ جامعه آماری بخش کمی مدیران و معاونان سازمان‌های دولتی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ایران، ۱۰۱۹ نفر است. حجم نمونه براساس جدول کوهن ۲۴۷ نفر است که به صورت خوشه‌ای دو مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزارهای NVIVO، SPSS و SMART PLS انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد مضمون‌های سازمان‌دهنده «رشد اقتصادی»، «تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی»، «ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی»، «مدیریت یکپارچه منابع انرژی»، «ارتقای نظام سلامت شهروندان»، «اصلاح نظام اداری»، «حمایت از محیط‌زیست»، «ارتقای نظام آموزشی» و «توسعه پایدار شهری» مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه را تشکیل می‌دهند. همچنین مضمون سازمان‌دهنده «ارتقای نظام سلامت شهروندان» بخش بیشتری از مدل پژوهش را تبیین می‌کند. اجرای خط‌مشی‌های عمومی تقنینی نیازمند به‌کارگیری راهبردهایی برای توانمندسازی مجریان است تا با در نظر گرفتن بستر اجرایی شامل فرهنگ سازمانی ساختارهای تعامل و هماهنگی بین مجریان و تدوین‌کنندگان و تقویت زیرساخت‌های قوانین و مقررات، تعهد به خط‌مشی و محیط خط‌مشی اجرا شوند.

واژه‌های کلیدی: اعتبارسنجی، خط‌مشی عمومی، خط‌مشی‌های تقنینی، توسعه پایدار و برنامه توسعه.

۱. مقدمه

زندگی انسان امروز از هر سو با خط‌مشی‌گذاری‌های عمومی پیوند خورده است و هر لحظه از زندگی او به‌گونه‌ای با خط‌مشی‌گذاری‌های عمومی ارتباط دارد. مسائلی چون آلودگی محیط زیست، بهداشت عمومی، آموزش، امنیت جامعه، ارائه خدمات عمومی و بسیاری مسائل دیگر همه در متن خط‌مشی‌گذاری‌های عمومی قرار دارند (Fischer, 2019: 71). یکی از دغدغه‌های خط‌مشی‌گذاران، بهبود و توانمندسازی خط‌مشی‌ها است. از آنجا که خط‌مشی‌گذاری عمومی به‌طور ذاتی یک حوزه پیچیده تلقی می‌شود، لذا طبق قانون باید با آن به‌صورت پیچیده برخورد کرد؛ بنابراین مواجهه با مسائلی که دارای پیچیدگی ساختاری است و ذی‌نفعان دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به آن دارند، موجب افزایش توجه به این خط‌مشی‌ها شده است (Kavac, 2023: 14). برای مواجهه با قرن جدید نیاز به تصمیم‌ها و خط‌مشی‌های نوین و پیچیده است و اگر نظام سیاست‌گذاری نتواند خود را با پیچیدگی‌ها و تحولات زمان هماهنگ کند، دچار زیان می‌شود (Oliveira & Passador, 2023: 35). فقدان نظام منسجم تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی موجب بروز پیامدهایی در عرصه اداره کشور می‌شود. این پیامدها از عدم نظم و نسق در گردش کار جامعه و نظامات اجتماعی وابسته، تا مخدوش‌سازی نظام تقسیم کار اجتماعی و فرهنگی امتداد می‌یابد. بدین منظور استفاده از ابزارهای گوناگون برای توانمندسازی خط‌مشی‌های عمومی به‌منظور نیل به هدف، امری رایج و معمول در کشورهای مختلف است (Mohammadi Fateh et al, 2016: 11).

در نظام خط‌مشی‌گذاری عمومی ایران، به‌ویژه در حوزه سیاست‌گذاری‌های تقنینی، توجه به توسعه پایدار به‌عنوان یکی از اهداف کلیدی هر کشور اهمیت زیادی دارد (Rezaei et al, 2023: 142). توسعه پایدار به معنی تلاش برای ایجاد یک جامعه متوازن و پایدار است که قادر به برآورده کردن نیازهای حال و آینده افراد خود باشد و نقش برجسته‌ای در سیاست‌های عمومی ایفا می‌کند (Yu et al, 2020: 40). با این حال، در کشورهای با چالش‌های توسعه‌ای همچون ایران، شکاف‌هایی در توزیع فرصت‌ها و منابع وجود دارد که به‌ویژه در مناطق مرزی و کم‌برخوردار خود را نشان می‌دهد. از این‌رو، تحقیق در زمینه مدل‌های خط‌مشی‌های عمومی تقنینی و تأثیر آن بر توسعه پایدار و رفع این نابرابری‌ها امری ضروری است (Ansari & Khalili, 2021: 745). نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند که برای دستیابی به توسعه‌ای پایدار، نه تنها باید به رشد اقتصادی توجه کرد، بلکه لازم است تا منافع حاصل از این رشد به‌طور عادلانه بین همه اقشار جامعه توزیع شود. در شرایط کنونی، تحولات و چالش‌های مختلف کشورها از جنبه‌های متعددی قابل‌توجه است. یکی از مهم‌ترین جنبه‌ها، نقش حیاتی خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در تحقق اهداف توسعه پایدار است. توسعه پایدار نه تنها به معنای رشد اقتصادی و استفاده بهینه از منابع است، بلکه جنبه‌های اجتماعی و محیط زیستی نیز در آن، جایگاه ویژه‌ای دارند (Ghorbaniazadeh et al, 2017: 65).

در حال حاضر، فشار افزایش جمعیت انسانی، بهره‌برداری از منابع، آلودگی و تغییرات آب و هوایی، برخی از

اکوسیستم‌ها را بیش از آستانه حیاتی آن‌ها زیر فشار قرار داده است. سایر اکوسیستم‌ها نیز به مرز این آستانه نزدیک هستند و فراتر رفتن از آن سبب می‌شود تا بازگشت به شرایط پایدار، اگر غیرممکن نباشد، اما دشوار است (UNEP, 2010). به عبارت دیگر، توسعه علاوه بر اقتصادی بودن، باید انسانی نیز باشد. تأکید بر اقتصادی بودن توسعه، بدون توجه به توزیع نابرابر فرصت‌های توسعه و بهره‌مندی اکثریت جامعه از آن می‌تواند مقبول باشد (Cash & Belloy, 2020: 63).

یکی از آرمان‌های تمامی ملت‌ها و جوامع را دستیابی به سطح بهتری از زندگی تشکیل می‌دهد. به‌ویژه در نیم‌قرن اخیر، تلاش‌های بسیاری برای رسیدن به سطح قابل قبولی از توسعه صورت گرفته که با موفقیت‌ها و شکست‌های نسبی همراه بوده است (Dehbalaei et al, 2023: 165). توسعه پایدار به معنی تلاش برای ایجاد یک جامعه متوازن و پایدار است که بتواند نیازهای فعلی و آینده افراد آن را برطرف کند. توسعه پایدار می‌تواند کیفیت زندگی افراد را ارتقا دهد و آن‌ها را از طریق ایجاد فرصت‌های برابر برای همه اعضای جامعه، به توسعه فردی و اجتماعی برساند (Zargar, 2000: 21). توسعه پایدار از طریق ایجاد اجتماعات پایدار، تنوع فرهنگی را محافظت و ترویج می‌کند و به افراد اجازه می‌دهند تا از تفاوت‌های فرهنگی خود برای رشد و توسعه استفاده کنند (Tziogas et al, 2021: 149). همچنین توسعه پایدار انعطاف‌پذیری جامعه را در برابر تغییرات اقتصادی و اجتماعی ارتقاء می‌دهد و به جامعه اجازه می‌دهد که به چالش‌ها و مخاطرات مختلف پاسخ مناسب دهد. به‌طور کلی، توسعه پایدار اجتماعی به ایجاد جوامع پایدار و بهبود یافته کمک می‌کند تا بتوانند نیازهای حاضر و آینده اعضا خود را برآورده سازند و همچنین به حفظ الزام فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک می‌کند (Chouinard & Cousins, 2015: 21).

خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در اجرا دستخوش تغییرات و تحولاتی می‌شوند که گاهی اوقات آن‌ها را از اهداف اولیه دور می‌کند؛ به عبارت دیگر، مجریان به‌گونه‌ای تصمیمات را به اجرا در می‌آورند که شکل تازه‌ای به خود می‌گیرند. علل این تغییرات در اجرای متعدد است (Wu et al, 2017: 1240). توسعه پایدار فرآیند تحولی به‌منظور بهبود کیفیت زندگی و ایجاد تعادل میان ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیط زیست است. در کشورهای در حال توسعه، نابرابری‌های منطقه‌ای باعث تفاوت‌های چشمگیری در دسترسی به منابع و خدمات می‌شود که این نابرابری‌ها می‌تواند منجر به جابجایی جمعیت و سرمایه به مناطق پرجاذبه شود (Giest, 2018: 1301). در این راستا، خط‌مشی‌های تقنینی و برنامه‌های اجرایی از اهمیت زیادی برخوردار هستند تا با ایجاد قوانین و مقررات مؤثر، توزیع متعادل منابع و خدمات انجام و از نابرابری‌های منطقه‌ای کاسته شود. خط‌مشی‌های تقنینی می‌توانند با تمرکز بر عدالت اجتماعی و ایجاد زیرساخت‌های قانونی لازم، زمینه‌ساز تحقق توسعه پایدار شوند. هدف از این نوع خط‌مشی‌ها باید ایجاد شرایطی باشد که همه اقشار جامعه از فرصت‌های توسعه بهره‌مند شوند و درعین حال، منابع طبیعی و محیط‌زیست نیز حفظ شود (Klijn & Korthagen, 2018: 5).

توسعه پایدار، به‌عنوان یک مفهوم جامع، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی را در بر می‌گیرد و هدف آن، تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهای آن‌ها است (Moseley & Thomann, 2020: 52). تحقق توسعه پایدار مستلزم برنامه‌ریزی دقیق و اجرای صحیح خط‌مشی‌های عمومی و تقنینی است. در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، چالش‌هایی در تدوین و اجرای خط‌مشی‌ها وجود دارد و بسیاری از سیاست‌های تقنینی به دلیل ضعف در اجرا، نابرابری‌های اقتصادی - اجتماعی و نبود نظام ارزیابی کارآمد، به نتایج مطلوب نمی‌رسند. اگرچه مدل‌ها و نظریه‌های متعددی برای تحلیل خط‌مشی‌ها ارائه شده است، اغلب آن‌ها برای جوامع توسعه‌یافته طراحی شده‌اند و برای شرایط ایران کارایی کافی ندارند. برنامه‌های توسعه به‌عنوان اسناد راهبردی کشور، باید با خط‌مشی‌ها و قوانین هماهنگ باشند تا اهداف توسعه پایدار محقق شود؛ با این حال، در شش برنامه توسعه گذشته، بسیاری از اهداف کلان مانند رشد اقتصادی و کاهش بیکاری به طور کامل محقق نشده است. این موضوع به ضعف در هدف‌گذاری، تأمین منابع، اجرای فعالیت‌ها و کارآمد نبودن نظام ارزیابی بازمی‌گردد. در پیشینه پژوهش نیز خلأهایی مانند فقدان الگوهای بومی خط‌مشی‌گذاری و بی‌توجهی به نقش خط‌مشی‌های تقنینی در توسعه پایدار مشاهده می‌شود. بنابراین ضرورت دارد مدل‌هایی متناسب با شرایط ایران طراحی شود تا نقش واقعی سیاست‌های تقنینی در دستیابی به توسعه پایدار بررسی و روشن گردد. پرسش اصلی پژوهش به این صورت مطرح می‌شود که مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه کدام است و اعتبار آن به چه میزان است؟

۲. پیشینه پژوهش

رحمت‌اللهی و همکاران (2024) پژوهشی با عنوان «ارائه مدلی جهت پیشبرد خط‌مشی‌های توسعه پایدار بر مبنای موفقیت‌های جزئی در ایران» انجام دادند. نتایج نشان داد که عوامل مختلفی برای پیشبرد خط‌مشی‌های توسعه پایدار اثرگذار هستند؛ اما با توجه به مفهوم جدید موفقیت‌های جزئی و مفهوم توسعه پایدار و کدگذاری‌های صورت گرفته شش عامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، استراتژیکی، زیست‌محیطی و سازمانی به‌عنوان عوامل پیشبرد خط‌مشی‌های توسعه پایدار بر مبنای موفقیت‌های جزئی در ایران شناسایی شدند و در برگزیده ۱۸ زیر شاخص بودند که کشور ایران برای پیشبرد و دستیابی به توسعه پایدار به این عوامل توجه ویژه‌ای داشته است.

بابایی و محمدی (2024) پژوهشی با عنوان «راهکارهای ارتقای پایداری در خط‌مشی‌های دولت در ایران» انجام دادند که هدف آن استخراج راهکارهایی برای ارتقای پایداری خط‌مشی‌هایی است که دولت و هیئت‌وزیران وضع می‌کند. بدین منظور علاوه بر مرور ادبیات، نهادهای مؤثر بر خط‌مشی‌های دولت و مجالس دوم به‌طور خاص مورد بررسی قرار گرفته‌اند و برای تأیید و تکمیل یافته‌ها از تشکیل گروه کانونی و همچنین مصاحبه با خبرگان بهره گرفته

شده است. در نهایت راهکارهایی در چهار دسته ساختاری، نهادی، مدیریتی و حکمرانی به منظور افزایش احتمال پایداری خطمشی‌ها ارائه شده است.

دهبالایی و همکاران (2023) در پژوهشی با عنوان «عوامل کلیدی ارزیابی اجرای خطمشی توسعه پایدار شهری در چارچوب برنامه ششم»، با انجام مصاحبه و جمع‌آوری نظرات خبرگان، به این نتیجه رسیدند که اهداف و استانداردهای خطمشی، منابع و ابزارهای خطمشی، مجریان خطمشی، سازمان مجری، عوامل غیرقابل کنترل (عوامل برون‌سازمانی) و پیامدهای اجرای خطمشی در فرآیند ارزیابی اجرای خطمشی‌های توسعه پایدار شهری برنامه ششم توسعه کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند.

رضایی و همکاران (2023) پژوهشی با عنوان توسعه پایدار: از سیاست‌گذاری تا عمل (تبیین مدل شکاف خطمشی‌های عمومی در حوزه محیط‌زیست) انجام دادند. نتایج حاکی از آن است که بعد ارتباط سیاست‌ها با اهداف سازمان، بعد انتظارات و احساسات جامعه و بعد تأمین نظر ذی‌نفعان می‌تواند در مدل تحلیل شکاف مناسب باشد و مدل اقتضایی تحلیل شکاف خطمشی‌های دولت در حوزه محیط‌زیست از اعتبار لازم برخوردار است.

بکتاش و همکاران (2022) پژوهشی با عنوان «ارزیابی عملکرد سیاست‌های خطمشی‌گذاری در ایران و تأثیر آن بر توسعه پایدار» انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهند که ارتقای توسعه پایدار نیازمند تعامل مؤثر بین سیاست‌گذاران، عموم مردم و نهادهای مرتبط است. در نتیجه، تعاملات بین سیاست‌ها و توسعه پایدار می‌تواند به تحقق اهداف بلندمدت اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی کمک کند.

بوستان زر و همکاران (2018) در پژوهشی با عنوان «مدل دینامیکی ارزیابی خطمشی‌های عمومی (مورد مطالعه: برنامه‌های توسعه)»، با تحلیل داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های اکتشافی با خبرگان و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، پس از شناسایی متغیرهای مدل و روابط آن‌ها، حلقه‌های بازخوردی طراحی شدند و با برقراری ارتباط بین این حلقه‌ها مدل ارزیابی برنامه‌های توسعه با استفاده از نمودار علی-حلقوی طراحی شد.

۳. مبانی نظری

۳-۱. خطمشی عمومی

خطمشی عمومی مجموعه‌ای از اقدامات است که دولت‌ها با هدف تغییر شرایط اقتصادی و اجتماعی خود اجرا می‌کنند (Metcalf et al, 2019: 11) و به دنبال برنامه‌ریزی برای شکل‌دهی به حوزه‌های اجتماعی و سیستم‌های اقتصادی از طریق تصمیماتی هستند که برای همه الزام‌آور است (Johanson, 2019: 41). اجرای خطمشی یک فرآیند است که با به‌کارگیری منابعی مانند مجریان [منابع انسانی]، سرمایه‌های مالی و قابلیت‌های سازمانی توسط بخش دولتی و خصوصی عملیاتی می‌شود. در اجرای خطمشی فعالیت‌های بخش دولتی و خصوصی در راستای اهداف پیش‌بینی‌شده

در خطمشی هدایت می‌شوند. این فعالیت‌ها می‌تواند تلاش‌های فوری برای تبدیل تصمیمات به عملیات و همچنین ادامه این تلاش‌ها برای ایجاد تغییرات بزرگ و کوچک تعیین شده در خطمشی باشد (Sætren et al, 2018: 52).

۳-۲. اجرای خطمشی عمومی

بر اساس مطالعات صورت گرفته فرآیند خطمشی‌گذاری عمومی دارای مراحل نظیر شناخت و درک مسئله عمومی، دستور کار، طراحی و شکل‌گیری خطمشی، اجرای خطمشی، نظارت و ارزیابی، و تغییر یا خاتمه خطمشی است و این مراحل به هم مرتبط هستند. اندیشمندان از بین مراحل مختلف فرآیند خطمشی‌گذاری عمومی، همواره به مرحله اجرا توجه ویژه دارند. مجموعه ادبیات نظری مربوط به اجرای خطمشی را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد: اجرای خطمشی با رویکرد بالا به پایین، اجرای خطمشی با رویکرد پایین به بالا، و رویکرد ترکیبی یا تلفیقی (Laki, 2018: 102).

۳-۳. پایداری در خطمشی

عوامل کلیدی برای ایجاد پایداری در خطمشی‌ها می‌تواند مشارکت مردم در فرآیند تصمیم‌گیری، پابندی به اصول و ارزش‌های اساسی، ارزیابی و بازبینی مداوم، تعاملات خوب و مثبت بین خطمشی‌گذاران و جامعه محلی، ارتباطات قوی بین سطوح دولتی و نهادهای مردمی و بین‌المللی، تعاملات خوب بین حکومت و بازار، تعاملات خوب بین خطمشی‌گذاران، متخصصان و پژوهشگران، و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی را شامل شود (Wiering et al, 2018: 77). بنابراین برای ایجاد پایداری در خطمشی‌ها باید به عوامل مختلفی توجه کرد تا با ایجاد تعاملات مثبت و قوی بین افراد و نهادهای مختلف، خطمشی‌هایی پایدار و قابل‌پذیرش برای همه ارائه شود. توسعه پایداری در خطمشی‌ها با توجه به تعاملات خوب و مثبت بین خطمشی‌گذاران و جامعه، ارتباطات قوی و مؤثر بین نهادهای دولتی و مردمی، تعاملات خوب بین حکومت و بازار ارتباطات بین‌المللی، و تعاملات خوب بین خطمشی‌گذاران، متخصصان و پژوهشگران، بهبود کارایی و کیفیت تصمیم‌گیری‌ها را به همراه دارد (Knill & Tosun, 2020: 95).

۳-۴. خطمشی‌های تقنینی

این خطمشی‌ها توسط مراجع قانونی و مسئولان ذی‌صلاح در سازمان‌های حاکم تدوین می‌شود. فرآیند این نوع خطمشی‌گذاری به شرح ذیل است: مرحله اول؛ که مرحله شکل‌گیری یک سیاست یا پیشنهاد تقنینی است و براساس نیازها، مسائل و ضرورت‌هایی مطرح می‌شود که اغلب دستگاه‌ها، مقامات، مدیران اجرایی، نمایندگان مجلس، احزاب سیاسی و گروه‌های همسو وضع قانون را ضروری می‌دانند. و مرحله دوم؛ که مرحله پیشنهاد در قالب یک طرح یا

لا یحه است که بر حسب مورد در قوه مقننه یا مجریه انجام می‌شود و بیشتر جنبه فنی - حقوقی دارد (Alvani & Sharifzadeh, 2015: 81).

۳-۵. توسعه پایدار

توسعه پایدار در روند تکاملی توسعه با مفهوم فراگیر آن در سه محور اصلی اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی مطرح شد و در اجلاس‌های سازمان ملل متحد مبنای برنامه‌ریزی توسعه در سطح جهان قرار گرفت. این مفهوم با تأثیرپذیری از دیدگاه‌هایی همچون نظریه عدالت جان راولز^۱ و نظریه توسعه به مثابه آزادی آمار تیاسن ابعاد گسترده‌تری یافت و مسیر آن روشن‌تر شد. در این دیدگاه‌ها، علاوه بر درآمد، سایر امکانات عام همچون، حقوق، آزادی فرصت‌ها و احترام فردی نیز مورد توجه قرار گرفته است (Liu & Zhao, 2019: 64).

۳-۶. برنامه توسعه

برنامه توسعه سندی است که توسط یک کشور، سازمان بین‌المللی یا یک سازمان غیرانتفاعی تهیه می‌شود و شامل اهداف، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی یک منطقه یا کشور است. این برنامه‌ها معمولاً برای بهبود شرایط زندگی مردم، کاهش فقر، توسعه اقتصادی، حفظ محیط زیست و دستیابی به اهداف پایداری اجتماعی و اقتصادی تدوین می‌شوند (Zargar, 2000: 11).

۴. روش پژوهش

در این پژوهش به منظور طراحی و اعتبارسنجی مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه، ابتدا کدها و مضامین مرتبط با مدل پژوهش از طریق بررسی قوانین توسعه و اصول مربوط به توسعه پایدار و مصاحبه با خبرگان، مضامین و کدهای مربوط به الگو شناسایی شد. در نهایت نیز به منظور بررسی اعتبار مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه، از طریق عوامل استخراج شده در فرآیند تحلیل مضمون و بررسی قابلیت کاربرد مدل طراحی شده، الگوی مربوطه در جامعه هدف مورد آزمون قرار گرفت. بر این اساس، پژوهش برحسب هدف، بنیادی-کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، از نوع آمیخته (کمی و کیفی)، برحسب زمان گردآوری داده، مقطعی و برحسب ماهیت پژوهش، پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی شامل استادان دانشگاه، صاحب‌نظران در زمینه خط‌مشی‌گذاری و

1. John Rawls

قانون‌گذاری، نمایندگان ادوار مجلس، اعضای کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، متخصصان خط‌مشی‌گذاری در ستاد وزارتخانه‌های قوه مجریه و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است. حجم نمونه پژوهش شامل ۱۳ نفر است و با روش نمونه‌گیری هدفمند، انتخاب شدند. جامعه آماری در بخش کمی نیز شامل کلیه مدیران و معاونان سازمان دولتی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ایران هستند که در این پژوهش، ۱۰۱۹ نفر به‌عنوان حجم جامعه انتخاب شدند. حجم نمونه در بخش کمی (بررسی اعتبار مدل) با توجه به جدول کوهن، ۲۴۷ نفر است. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای دومرحله‌ای بوده است. به این صورت که ابتدا از بین ۳۱ مرکز استان کشور، ۵ مرکز استان به‌صورت تصادفی انتخاب، و کلیه معاونان سازمان‌های دولتی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در هر مرکز استان نیز به‌عنوان حجم جامعه انتخاب شدند.

جدول ۱: جامعه آماری بخش کمی پژوهش

ردیف	شهر	حجم جامعه	نمونه آماری (اعتبار مدل)
۱	کرمان	۱۶۲	۶۶
۲	زاهدان	۱۵۵	۴۵
۳	تهران	۲۵۵	۵۲
۴	مشهد	۲۳۵	۴۱
۵	تبریز	۲۱۲	۴۳
جمع کل		۱۰۱۹	۲۴۷

ابزارهای گردآوری اطلاعات در این پژوهش، مطالعات اسنادی، مصاحبه و پرسشنامه بوده است. مصاحبه‌های نیمه ساختارمند به‌منظور شناسایی ابعاد مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه مدنظر قرار گرفت. با ۱۳ نفر از خبرگان مصاحبه انجام شد. از مصاحبه دهم به بعد تکرار در اطلاعات دریافتی مشاهده شد. به این معنا که نمونه‌گیری پژوهش در مصاحبه یازدهم به اشباع رسید اما برای اطمینان با دو تن دیگر از خبرگان مصاحبه ادامه پیدا کرد.

پرسشنامه دوم پژوهش به‌منظور بررسی اعتبار مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه تنظیم شد. این پرسشنامه شامل ۹۹ سؤال و شیوه نمره‌گذاری آن نیز براساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت بود. ۹ بعد اصلی پرسشنامه شامل رشد اقتصادی، تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی، ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی، مدیریت یکپارچه منابع انرژی، ارتقای نظام سلامت شهروندان، اصلاح نظام اداری، حمایت از محیط‌زیست، ارتقای نظام آموزشی و توسعه پایدار شهری است.

جدول ۲: گروه‌بندی سؤالات پرسشنامه سنجش اعتبار متغیرهای پژوهش

ابعاد	تعداد سؤال‌ها	شماره سؤال‌ها
رشد اقتصادی	۱۹	۱ تا ۱۹
تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی	۱۳	۲۰ تا ۳۲
ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی	۱۰	۳۳ تا ۴۲
مدیریت یکپارچه منابع انرژی	۹	۴۳ تا ۵۱
ارتقای نظام سلامت شهروندان	۱۰	۵۲ تا ۶۱
اصلاح نظام اداری	۹	۶۲ تا ۷۰
حمایت از محیط‌زیست	۱۵	۷۱ تا ۸۵
ارتقا نظام آموزشی	۹	۸۶ تا ۹۴
توسعه پایدار شهری	۵	۹۵ تا ۹۹

روایی بخش کیفی از طریق ارائه نتایج به‌دست‌آمده به آزمون‌شوندگان (خبرگان پژوهش) بررسی شد. به‌طوری‌که اگر آن‌ها نیز یافته‌ها را مورد تأیید قرار دهند، می‌توان نسبت به روایی پژوهش بیشتر مطمئن شد. به‌منظور محاسبه روایی بخش کمی، از شاخص کایزر، میجر، الکین استفاده شده است. بر اساس یافته‌های جدول ۳، مقدار KMO در مدل ظرفیت‌سازی فرهنگی اجتماعی در اجرای خط‌مشی‌های عمومی نمونه‌گیری، برابر با ۰/۹۴۷ بود که مقدار قابل قبولی است و با توجه به معناداری آزمون بارتلت ($p < ۰/۰۵$ -مقدار) شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی فراهم شد.

جدول ۳: آزمون اعتبار و صحت نمونه‌گیری مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در

راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

آزمون	آماره	درجه آزادی	p-مقدار
کایزر، میجر، الکین ^۲	۰/۹۴۷	—	—
آزمون کرویت بارتلت ^۳	۳۵۳۴۲/۶۲۱	۴۸۵۱	۰/۰۰۱

پایایی بخش کمی مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شده و با توجه به اینکه مقادیر آلفای کرونباخ بالاتر از (۰/۷) قرار گرفته است، پایایی درونی تمامی بُعدها تأیید شد.

2. Kaiser-Meyer-Olkin

3. Bartlett's Test of Sphericity

جدول ۴: پایایی مضامین سازمان دهنده مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

متغیر	تعداد سؤالات هر بعد	آلفای کرونباخ
رشد اقتصادی	۱۹	۰/۹۱۷
تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی	۱۳	۰/۸۸۴
ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی	۱۰	۰/۸۴۸
مدیریت یکپارچه منابع انرژی	۹	۰/۸۷۳
ارتقای نظام سلامت شهروندان	۱۰	۰/۸۹۲
اصلاح نظام اداری	۹	۰/۸۸۴
حمایت از محیط‌زیست	۱۵	۰/۹۰۵
ارتقا نظام آموزشی	۹	۰/۸۶۷
توسعه پایدار شهری	۵	۰/۷۵۵

برای سنجش پایایی در این پژوهش از روش پایایی مجدد یا باز آزمایی^۴ و شاخص هولستی استفاده شد که به میزان سازگاری طبقه‌بندی داده‌ها در طول زمان اشاره دارد (Holsti, 1969: 33). مقدار پایایی در بخش کیفی پژوهش ۰/۷۰۳ محاسبه شده است.

$$\text{پایایی} = \frac{\text{تعداد توافقات } 2 \times}{\text{تعداد کل کدها}}$$

جدول ۵: محاسبه پایایی بین دو کدگذار

ردیف	متون و مصاحبه	تعداد کدها	کدهای مورد توافق	پایایی (درصد)
۱	قانون مدیریت خدمات کشوری	۲۵	۹	۰/۷۲
۲	مصاحبه ۲	۱۵	۵	۰/۶۶۶
۳	مصاحبه ۳	۱۴	۵	۰/۷۱۴
	جمع کل	۵۴	۱۹	۰/۷۰۳

در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزارهای NVIVO ویراست ۱۱ و SPSS ویراست ۲۶ و SMART PLS ویراست ۳/۳ و EXCEL ویراست ۲۰۱۹ استفاده شده است.

۵. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل

۵-۱. گام‌های فرآیند تحلیل مضمون (یافته‌های کیفی پژوهش)

خلاصه مراحل اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای مشارکت‌کنندگان، اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای استخراج‌شده، ادغام کدهای اولیه و استخراج مضامین پایه، دسته‌بندی مضامین پایه به مضامین سازمان‌دهنده، دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده به مضمون فراگیر مربوط به مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه، در جدول ۶ بیان شده است.

جدول ۶: تحلیل مضامین سه‌گانه مربوط به مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی

تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	کدهای اولیه
مضمون فراگیر مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	رشد اقتصادی	رشد بهره‌وری کل عوامل تولید - رشد صادرات نفتی و غیرنفتی - تقویت تأمین منابع مالی - حمایت از شرکت‌های خصوصی صادراتی - دادن مشوق‌های لازم برای توسعه و تقویت نهادهای پشتیبان کسب و کارهای خرد خانگی - تسهیل‌گری و ارتقای کسب و کارها - جلب مشارکت بخش خصوصی - کاهش تصدی‌های دولت - بسترسازی مناسب برای سرمایه‌گذاری عموم مردم - استفاده از ظرفیت گروه‌های جهادی - شفافیت فعالیت مؤسسات اعتباری - رشد نقدینگی - کاهش اضافه برداشت غیرمجاز مؤسسات اعتباری از بانک مرکزی - اصلاح ساختار مالی نظام بانکی - شفافیت سیاست‌های ارزی و پولی - شفافیت درآمد نفت و گاز - طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - معافیت یا بخشودگی و ترجیحات مالیاتی - رونق تولید و عدالت مالیاتی
	تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی	ریشه‌کن کردن فقر و گرسنگی - تحولات جمعیتی - اصلاح صندوق‌های بازنشستگی - ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی - برنامه تقویت فرصت برابر و عادلانه در استخدام - برنامه برای رفع تبعیض ناروا در بهره‌مندی از منابع عمومی - ارتقای نظم و امنیت عمومی - رفع نابرابری جنسیتی - تلاش برای توانمندسازی زنان جامعه - حفظ محرمانگی اطلاعات شهروندان - طرح مسکن حمایتی روستایی - مسکن بافت فرسوده و ناکارآمد شهری - استفاده از سایر روش‌های ساخت
	ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی	کاهش جرم و جنایت - کاهش نرخ شیوع مصرف مواد مخدر - توجه به حقوق فردی و آزادی‌های عمومی - افزایش میزان توانمندسازی زنان آسیب‌دیده اجتماعی - تقویت نظام‌های حزبی - ترغیب به ازدواج به‌هنگام و پایدار - ارتقای خانواده‌مداری و تقویت رویکرد الگوی ایرانی اسلامی زن - ساماندهی روش‌های جایگزین نوین در حوزه ناباروری - برگزاری انتخابات آزاد - حمایت از طرح جوانی جمعیت - تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد

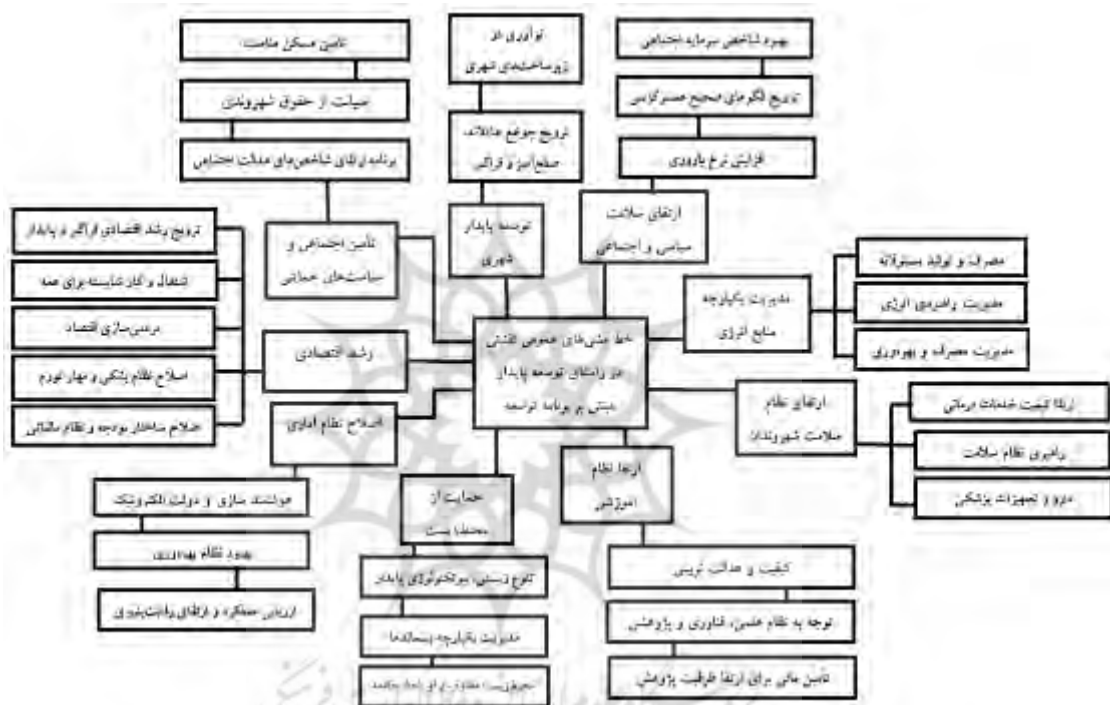
مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	کدهای اولیه
	مدیریت یکپارچه منابع انرژی	پیروی از الگوهای مصرف و تولید پایدار - رفع ناترازی‌های انرژی - افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر - انرژی مقرون‌به‌صرفه و پاک - هدفمند کردن یارانه‌ها - تغییر الگوی مصرف - منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی - بازچرخانی پساب‌ها - سیستم تخلیه فاضلاب
	ارتقای نظام سلامت شهروندان	تضمین زندگی سالم - ارتقای رفاه برای همه در تمام سنین - منطقی‌سازی (استانداردسازی) ارائه خدمات درمانی - ارزیابی فناوری‌ها و خدمات جدید و ارتقای خدمات جاری نظام سلامت - دسترسی عادلانه به خدمات سلامت - ایجاد فضای رقابتی - اجرایی کردن برنامه پزشک خانواده - پیش‌بینی و پیشگیری از کمبود دارو - کاهش سهم واردات فوری - تأمین پایدار ذخایر راهبردی با کیفیت دارو
	اصلاح نظام اداری	توسعه زیرساخت‌های یکپارچه - پیاده‌سازی چرخه هوشمندسازی - استقرار نظام حکمرانی داده مبنا - چابک‌سازی - منطقی‌سازی و متناسب‌سازی اندازه دولت - افزایش انگیزه کارکنان دولت - نظارت و پاسخگویی مؤثر - شاخص‌های سنجش کیفیت خدمات - میزان رضایتمندی مردم
	حمایت از محیط‌زیست	اقدام برای کنترل اثرات تغییرات آب و هوایی - اقدام فوری برای پایداری اقلیمی - حفاظت و استفاده پایدار از اقیانوس‌ها - مدیریت پایدار جنگل‌ها - مبارزه با بیابان‌زایی - توقف و معکوس کردن تخریب زمین - توقف از بین رفتن تنوع زیستی - مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله‌های خطرناک - مدیریت زباله‌های جامد، فاضلاب‌ها و زباله‌های اتمی - نظارت بر میزان آلودگی و ارزیابی خود اظهاری واحدهای آلاینده - تدوین برنامه مدیریت تغییرات اقلیمی یا آب و هوایی - توسعه اقتصاد سبز - جلوگیری از شیوع بیماری‌های واگیردار - برنامه تولید بهینه (الگوی کشت مناسب) - امنیت غذایی و ارتقای تولید محصولات کشاورزی
	ارتقا نظام آموزشی	توجه به بازماندگان از تحصیل - آموزش و پرورش به‌مثابه امر ملی - تدوین و بازنگری برنامه‌های درسی - توجه به تحقیقات و پژوهش - بهبود زیست‌بوم فناوری در حوزه‌های پیشران و اقتدار آفرین - جذب و توانمندسازی نخبگان - استفاده از ظرفیت‌های قانون جهش تولید دانش‌بنیان - افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی - تصویب بودجه‌های سنواتی برای دانشگاه‌ها
	توسعه پایدار شهری	شهرهای فراگیر، ایمن، انعطاف‌پذیر و پایدار - ترویج عدالت شهری - ایجاد زیرساخت‌های انعطاف‌پذیر - ترویج صنعتی شدن پایدار - ارتقای صنعت گردشگری

۵-۲. مدل بهینه نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

پس از انجام مراحل اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای مشارکت‌کنندگان، اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای استخراج‌شده، ادغام کدهای اولیه و استخراج مضمون‌های پایه، دسته‌بندی مضمون‌های پایه به

مضمون‌های سازمان‌دهنده، دسته‌بندی مضمون‌های سازمان‌دهنده به مضمون فراگیر و تدوین نهایی مضمون‌ها و ارائه بازخورد به مشارکت‌کنندگان، بازبینی و موضع‌گیری پژوهشگر، شبکه نهایی مضمون‌ها استخراج، و در شکل ۱ آورده شده است. نتایج نشان داد که مفاهیم استخراج‌شده مربوط به مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه شامل ۹۹ گد اولیه و ۹ مضمون سازمان‌دهنده است.

شکل ۱: شبکه نهایی مضامین مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه

منبع: نگارندگان

۵-۳. بررسی اعتبار مدل پژوهش

شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده (SRMR): شاخص ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده در مطالعات جدیدتر پیشنهاد شد. هر چه این معیار به صفر نزدیک‌تر باشد، نیکوئی برازش مدل بالاتر است. اگر مقدار این شاخص کمتر از ۰/۰۸ باشد، مناسب‌تر است. در این پژوهش، مقدار این شاخص برای متغیر نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه، ۰/۰۷۱ به دست آمد که نشان‌دهنده مناسبت مدل است.

شاخص برازش مدل ساختاری (Q^2): این معیار که توسط استون و گیسر (۱۹۷۵) معرفی شده است، قدرت پیش‌بینی مدل در سازه‌های درون‌زا را مشخص می‌کند. به اعتقاد آن‌ها، مدل‌هایی که دارای برازش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی متغیرهای درون‌زای مدل را داشته باشند. بدین معنا که اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشند، سازه‌ها تأثیر کافی بر یکدیگر گذاشته و از این راه سؤال‌ها به درستی تأیید می‌شوند. هنسler و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین کرده‌اند. نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که شاخص‌های برازش مدل ساختاری متغیر نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه در سطح مورد تأیید قرار گرفته‌اند.

جدول ۷: همگرایی ابزارهای اندازه‌گیری

مضمون سازمان‌دهنده	میانگین واریانس استخراج (AVE)	CV Red	CV Com	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)
رشد اقتصادی	۰/۴۲۰	۰/۲۶۸	۰/۳۴۵	۰/۹۱۸	۰/۹۲۹
تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی	۰/۴۴۸	۰/۲۹۴	۰/۳۴۷	۰/۸۹۶	۰/۹۱۳
ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی	۰/۴۸۶	۰/۱۹۸	۰/۳۶۴	۰/۸۸۲	۰/۹۰۴
مدیریت یکپارچه منابع انرژی	۰/۵۶۳	۰/۳۸۷	۰/۴۴۶	۰/۸۹۷	۰/۹۱۹
ارتقای نظام سلامت شهروندان	۰/۵۶۷	۰/۴۲۰	۰/۴۴۶	۰/۹۱۵	۰/۹۲۹
اصلاح نظام اداری	۰/۵۲۴	۰/۳۵۰	۰/۳۹۵	۰/۸۸۴	۰/۹۰۷
حمایت از محیط‌زیست	۰/۵۱۸	۰/۳۲۴	۰/۴۳۵	۰/۹۳۲	۰/۹۴۱
ارتقا نظام آموزشی	۰/۴۹۵	۰/۲۶۶	۰/۳۶۲	۰/۸۶۹	۰/۸۹۷
توسعه پایدار شهری	۰/۵۱۰	۰/۱۷۰	۰/۲۸۳	۰/۷۶۷	۰/۸۳۶
مقدار قابل قبول	> ۰/۴			> ۰/۶	> ۰/۶

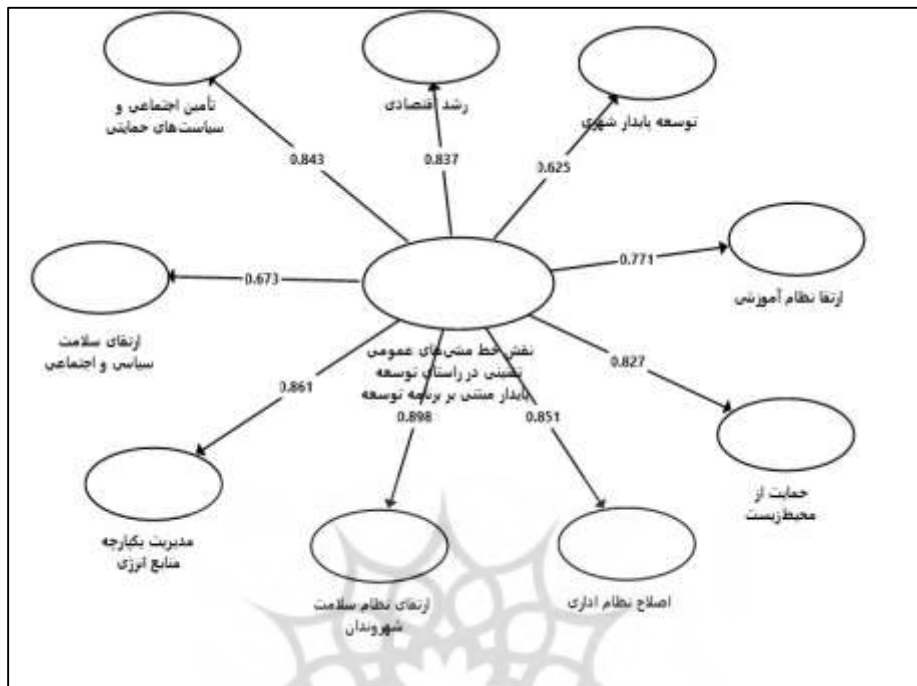
نتایج ارائه‌شده در جدول ۸ نشان می‌دهد مضمون‌های سازمان‌دهنده «رشد اقتصادی»، «تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی»، «ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی»، «مدیریت یکپارچه منابع انرژی»، «ارتقای نظام سلامت شهروندان»، «اصلاح نظام اداری»، «حمایت از محیط‌زیست»، «ارتقا نظام آموزشی» و «توسعه پایدار شهری» مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه را تشکیل می‌دهند. همچنین نتایج ارائه‌شده نشان می‌دهد که مضمون سازمان‌دهنده «ارتقای نظام سلامت شهروندان» بخش بیشتری از مدل نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه را تبیین می‌کند.

جدول ۸: نتایج بررسی اعتبار مدل پژوهش

سؤال	ضریب مسیر	آماره t	p-مقدار
رشد اقتصادی ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۳۷	۳۵/۹۸۴	۰/۰۰۱
تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۴۳	۳۵/۴۹۸	۰/۰۰۱
ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۶۷۳	۱۷/۵۹۱	۰/۰۰۱
مدیریت یکپارچه منابع انرژی ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۶۱	۴۹/۴۶۰	۰/۰۰۱
ارتقای نظام سلامت شهروندان ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۹۸	۷۷/۵۳۵	۰/۰۰۱
اصلاح نظام اداری ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۵۱	۴۲/۲۱۲	۰/۰۰۱
حمایت از محیط زیست ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۸۲۷	۳۱/۹۷۷	۰/۰۰۱
ارتقا نظام آموزشی ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۷۷۱	۲۲/۱۲۲	۰/۰۰۱
توسعه پایدار شهری ← نقش خطمشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه	۰/۶۲۵	۱۵/۶۰۴	۰/۰۰۱

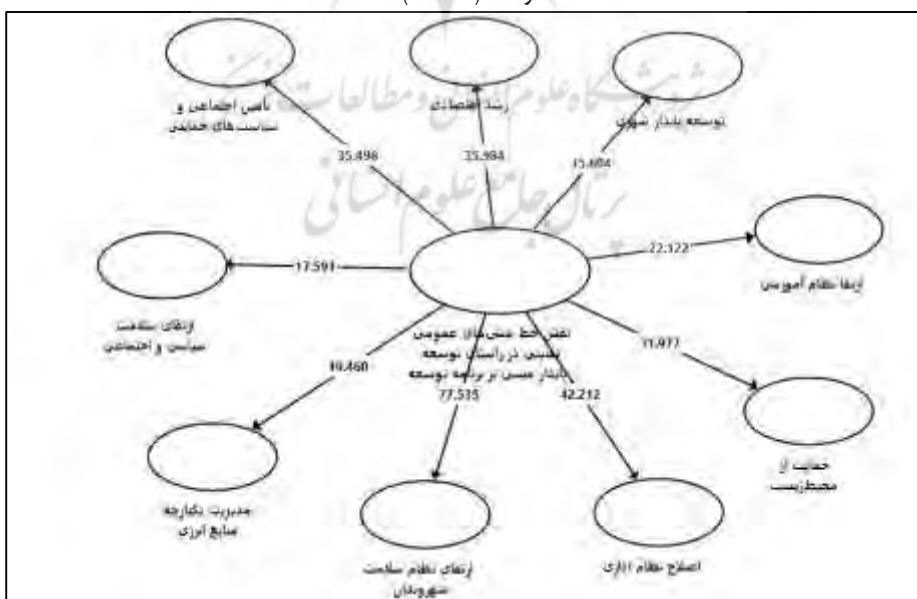
با توجه به برقراری پیش‌فرض‌های معادلات ساختاری، نتایج بررسی اعتبار مدل پژوهش در نمودارهای ۱ و ۲ نمایش داده شده است.

نمودار ۱: ضرایب معنی‌داری متغیر نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه (n=۲۴۷)

منبع: نگارندگان

نمودار ۲: ضرایب معنی‌داری آماره t متغیر نقش خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه (n=۲۴۷)

منبع: نگارندگان

۶. نتیجه گیری

این پژوهش با هدف طراحی و ارزیابی مدل نقش خطمشی‌های عمومی و تقنینی در توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه انجام شد. نتایج تحلیل مدل نشان می‌دهد که ساختار نهایی شامل نه مضمون سازمان‌دهنده کلیدی است که در تعامل با یکدیگر، توسعه پایدار را در بستر ایران تبیین می‌کنند: رشد اقتصادی، تأمین اجتماعی و سیاست‌های حمایتی، ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی، مدیریت یکپارچه منابع انرژی، ارتقای نظام سلامت شهروندان، اصلاح نظام اداری، حمایت از محیط‌زیست، ارتقای نظام آموزشی و توسعه پایدار شهری که در میان این مضامین، ارتقای نظام سلامت شهروندان بیشترین تاثیر را در تبیین مدل دارد و اهمیت حیاتی رفاه و کیفیت زندگی را در سیاست‌های توسعه نشان می‌دهد. با این حال، سایر مضامین نیز نقش اساسی به‌عنوان پیش‌نیازهای اجرایی و محیطی ایفا می‌کنند و زمینه را برای تحقق هماهنگ و پایدار اهداف کلان فراهم می‌آورند.

مدل ارائه‌شده تأکید می‌کند که اهداف نهایی خطمشی‌های عمومی، ارتقای کیفیت زندگی انسان‌ها و افزایش رفاه عمومی است و تحقق توسعه پایدار در ایران فرآیندی چندبعدی است که تنها از طریق تعامل و هم‌افزایی متعادل میان این مضامین نه‌گانه محقق می‌شود.

تحلیل مدل نشان می‌دهد که موفقیت در خطمشی‌گذاری تقنینی مستلزم تقویت زیرساخت‌های نهادی و سازمانی است. مضامین اصلاح نظام اداری و ارتقای سلامت سیاسی و اجتماعی به‌عنوان پایه‌های نهادی عمل، و تضمین می‌کنند که به‌کارگیری نیروهای کارآمد و ایجاد ساختارهای سازمانی مؤثر - که عنصری اساسی در اجرای موفق هر خطمشی است - فراهم باشد. همچنین، مضامین رشد اقتصادی، تأمین اجتماعی و مدیریت منابع انرژی ابعاد اقتصادی و اجتماعی مدل را شکل می‌دهند و تضمین می‌کنند که سیاست‌ها علاوه بر تحقق رشد، به عدالت اجتماعی و پایداری در مصرف منابع توجه داشته باشند. این بخش‌ها تضمین می‌کنند که توسعه نه تنها پایدار، بلکه فراگیر و متوازن باشد و به کاهش نابرابری‌ها و حفاظت از منابع طبیعی کمک کند.

عوامل توانمندساز محیطی، شامل ارتقای نظام آموزشی و توسعه پایدار شهری، زمینه را برای ارتقای عمومی سطح زندگی و تحقق حقوق شهروندی فراهم، و ظرفیت‌های انسانی و محیطی جامعه را تقویت می‌کنند. این مدل، چارچوبی جامع و یکپارچه در اختیار سیاست‌گذاران قرار می‌دهد تا از پراکندگی اهداف و عدم انسجام در خطمشی‌ها جلوگیری، و هماهنگی میان اهداف کلان برنامه توسعه و جزئیات اجرایی را تقویت کنند.

بر اساس نتایج مدل، نهادهای خطمشی‌گذار می‌توانند اقدامات متعددی را برای ارتقای کارآمدی خطمشی‌ها مدنظر قرار دهند. بهره‌گیری از ظرفیت‌های کارشناسی مجریان، سازمان‌های موضوعی و انجمن‌های علمی و حرفه‌ای می‌تواند خطمشی‌های دقیق‌تر و اثربخش‌تری ارائه دهد. پیش از تدوین خطمشی، بررسی شرایط اجتماعی و آمادگی عمومی جامعه برای پذیرش آن ضروری است و اعمال تغییرات نباید صرفاً مبتنی بر الگوبرداری از تجربه کشورهای

دیگر باشد؛ بلکه سیاست‌ها باید با رویکردی بومی‌گرا و متناسب با ظرفیت‌ها و محدودیت‌های داخلی طراحی شوند. همچنین، نحوه نظارت بر اجرا و معیارهای ارزیابی نتایج باید شفاف مشخص شده و نهاد مسئول نظارت نیز روشن باشد تا ضمانت اجرایی خط‌مشی‌ها افزایش یابد و امکان اصلاح به موقع فراهم شود. طراحی خط‌مشی‌ها به گونه‌ای که اهداف کلان توسعه با اقدامات عملیاتی هماهنگ باشند، می‌تواند از پراکندگی منابع و تلاش‌ها جلوگیری کند و اطمینان دهد که سیاست‌ها به صورت یکپارچه و اثربخش در جهت توسعه پایدار حرکت می‌کنند. در نهایت، تقویت ظرفیت‌های نهادهای و مدیریتی نهادهای خط‌مشی‌گذار، تضمین‌کننده پایداری سیاست‌ها و امکان اصلاح مستمر آن‌ها خواهد بود.

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از رساله‌ای با عنوان «طراحی مدل خط‌مشی‌های عمومی تقنینی در راستای توسعه پایدار مبتنی بر برنامه توسعه» است و نویسندگان از حمایت‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان کمال تشکر و قدردانی را دارند.

سهم نویسندگان

نویسندگان موردی را گزارش نکرده‌اند.

تاییدیه اخلاقی، تعارض منافع

نویسندگان موردی را گزارش نکرده‌اند.

منابع مالی، حمایت‌ها

نویسندگان موردی را گزارش نکرده‌اند.

References

- Ababsi a, Motazadiyan r, miraii m. (2016). Investigation the barriers of Public Policy Implementation in Governmental Organizations. ORMR, 6 (2):49-69. 20.1001.1.22286977.1395.6.2.4.4. [In persian]
- Alvani, S.M. Sharifzadeh, F. (2015). The process of public policy-making, Tehran: Allameh Tabatabaei University Press. [In persian]
- Ansari, M, & Khalili, A, (2021). Designing a policy package to achieve sustainable tourism development in Iran, Public Administration, 13(4), 738 -765. Doi: 10.22059/jipa.2021.333199.3049. [In persian]
- Babaei, S. & Mohammadi, A. (2024). Strategies for Enhancing Sustainability in Government Policies in Iran. Majlis and Rahbord, 31(119), 459-492. doi: 10.22034/mr.2023.5671.5353 [In persian]

- Baktash, E, Ashoori, M, Shoara, M, & Fatemi, M, (2022), Evaluation of the performance of policy-making policies in Iran and its impact on sustainable development, 12th Conference on Modern Management, Accounting, Economics and Banking Strategies with a Business Growth Approach, 19 June, Germany, Berlin. [In persian]
- Boustanzar, J. Rahman Seresht, H. & Sharifzadeh, F. & Taghavifard, M. (2018). Dynamic Model for Evaluating Public Policies (Case Study: Development Programs), Quarterly Journal of Economic Strategy, 7 (25), 5-43. [In persian]
- Boustanzar, J., Rahmanseresht, H., Sharifzadeh, F. & Taghavifard, M. T. (2022). A Model for Intelligence Implementation of Public Policies in governmental organizations: A Grounded Theory approach. Iranian journal of management sciences, 17(65), 29-51. [In persian]
- Cash, D. W., & Belloy, P. G. (2020). Salience, credibility and legitimacy in a rapidly shifting world of knowledge and action. Sustainability (Switzerland), 12(18). <https://doi.org/10.3390/SU12187376>
- Chouinard, J. A., & Cousins, J. B. (2015). The journey from Rhetoric to Reality: Participatory Evaluation in a development context", Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 27(1), 5-39. DOI:10.1007/s11092-013-9184-8
- Danaeifard, H, Saghafi, E, & Meshbaki Esfahani, A. (2010). Implementing Public Policy: Examining the Role of Rationality in the Policy Development Stage. Management Research in Iran, 14(4 (69)), 79-106. [In persian]
- Dehbalaei M, Memarzadeh Tehran G, & Danesahfard K. (2023). Key Factors in Evaluating the Implementation of the Sustainable Urban Development Policy in the Framework of the Sixth Plan. GeoRes, 38(2), 161-170. [In persian]
- Fischer, F. (2019). Politics, values, and Public Policy: The Problem of Methodology. London: Routledge .
- Ghorbaniazadeh, V, Sharifzadeh, F, Hosseinpour, D, & Moravej, M. (2017). Presenting a policy-making model for cultural organizations (case study: Center for Intellectual Development of Children and Adolescents). Public Policy, 3(3), 61-78. Doi:10.22059/ppolicy.2017.64171 [In persian]
- Giest, S. (2018). Entrepreneurial activities in policy implementation: Sweden's national wind coordinators. Regional Environmental Change. 18, 1299-1308. <https://doi.org/10.1007/s10113-018-1286-x>
- Holsti, O. R. (1969). Content analysis for the social sciences and humanities, Boston: Addison-Wesley.
- Johanson, J. (2019). Strategy formation and policy making in government, London: Palgrave Macmillan
- Kavac, P, (2023). The Routledge Handbook of Policy Tools, Edited by Michael Howlett", Taylor and Francis groupe, Leuven: LUP.

- Klijn, E.H. & Korthagen, I. (2018). Governance and Media Attention: A Research Agenda about How Media Affect (Network) Governance Processes, Perspectives on Public Management and Governance, 1(2). <https://doi.org/10.1093/ppmgov/gvx004>
- Knill, C. & J. Tosun (2020). Public Policy: A New Introduction, London: Bloomsbury Publishing.
- Laki B. (2018). A study of the shortcomings of policy formulation and implementation in Iranian organizations. Scientific Journal of New Research Approaches in Management and Accounting, 2 (5), 98-109. [In persian]
- Liu S, & Zhao X (2019). How far is educational equality for China? Analysing the policy implementation of education for migrant children. Educational Research for Policy and Practice, 18(1), 59–74. <https://doi.org/10.1007/s10671-018-9226-6>
- Metcalf, G.S., Kijima, K., & Deguchi, H. (2019). Handbook of Systems Sciences: Springer Singapore, Imprint: Springer
- Mohammadi Fateh A, Danaee Fard H, Rahnavard F, & Foroozandeh L. (2016). Designing a Model for Promoting Policy-making Capacity in the Executive Branch of Iran Public Administration. JMDP. 29(3), 3-38. Doi: 20.1001.1.17350719.1395.29.3.1.2 [In persian]
- Moseley, A. & Thomann, E. (2020). A behavioural model of heuristics and biases in frontline policy implementation. Policy & Politics. 49(1), 49-67. <https://doi.org/10.1332/030557320X15967973532891>
- Oliveira, L. & Passador, C. (2023). The Routledge Handbook of Policy Tools., Milton Park (UK): Taylor & France group.
- Rahmatollahi, M. Rahmani, H. & Mortazavi, M. (2024). Presenting a model for advancing sustainable development policies based on partial successes in Iran, Development and Transformation Management, Issue 58, PP: 67-77. [In persian]
- Rezaei, F., Tabari, M., Farhadi Mahalli, A. & Mojibi, T. (2023). Sustainable Development: from Policymaking to Practice (Explaining the Model of Public Policies Gap in the Subject Area of Environment). Journals of Environmental Education and Sustainable Development, 12(1), 137-153. doi: 10.30473/ee.2023.59822.2388 [In persian]
- Sætren, H., & Hupe, P.L. (2018). Policy Implementation in an Age of Governance. In: Ongaro, E., Van Thiel, S. (Eds) The Palgrave Handbook of Public Administration and Management in Europe. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-55269-3_29
- Tziogas C, Papadopoulos A, & Georgiadis P (2021). Policy implementation and energy-saving strategies for the residential sector: The case of the Greek Energy Refurbishment program. Energy Policy 149:112100. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.112100>
- UNEP. (2010). UNEP Year Book. New Science and Developments in our Changing Environment. Available at:

http://www.unep.org/yearbook/2010/PDF/UNEP_Year_Book_full_high

- Wiering, M., D. Liefferink & A. Crabbé (2018). Stability and Change in Flood Risk Governance: On Path Dependencies and Change Agents, *Journal of Flood Risk Management*, 11 (3). <https://doi.org/10.1111/jfr3.12295>
- Wu, X, Howlett M, Ramesh M, (2017). Policy capacity and governance: Assessing Governmental Competences and Capabilities in theory and Practice, Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Yu, W, Chavez, R, Feng, M, Wong, C, & Fynes, B. (2020). "Green human resource management and environmental cooperation: An ability-motivation- opportunity and contingency perspective". *International Journal of Production Economics*, Doi: 10.1016/j.ijpe.2019.06.013.219.
- Zargar, A. (2000). Evaluation of rural housing in the second five-year development plan. *Housing and Revolution*, - (90), 4-19. [In persian]

